

СУЧАСНИЙ СТАН БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

За статистичними даними проаналізовано рівень безробіття в Україні, визначено сутність понять безробіття та рівень безробіття. Обґрунтовано причини, основні чинники та фактори, які формують рівень безробіття в умовах ринкової економіки. Наведені позитивні і негативні наслідки даного явища. Внесені пропозиції стосовно основних шляхів вирішення проблеми безробіття та підвищення рівня зайнятості населення України. Запропоновано основні напрями вдосконалення регулювання безробіття в країні.

Ключові слова: безробіття, рівень безробіття, робоча сила, макроекономічна проблема, ринок праці, мобільність, зайнятість.

Abstract

According to statistical data, the level of unemployment in Ukraine was analyzed, the essence of the concepts of unemployment and the level of unemployment were determined. Reasons, main factors and factors that shape the level of unemployment in the conditions of a market economy are substantiated. The positive and negative consequences of this phenomenon are given. Proposals were made regarding the main ways of solving the problem of unemployment and increasing the level of employment of the population of Ukraine. The main areas of improvement of unemployment regulation in the country are proposed.

Keywords: unemployment, unemployment rate, labor force, macroeconomic problem, labor market, mobility, employment.

Вступ

Безробіття – складне економічне, соціальне і психологічне явище. Водночас безробіття – це економічна категорія, яка відображає економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення. Безробіття є невід’ємною складовою ринкової економіки, одним із негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції на ринку праці.

Усі країни світу прикладають багато зусиль для подолання даного явища, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю. Тому безробіття є центральною соціальною проблемою сучасного суспільства. Загалом, феномен безробіття – найбільш гостра проблема, з якою стикається населення України. Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили у минулому і відсутність економічних умов, які б дали змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Саме тому це явище являється як економічною, так і соціальною проблемою. Безробіття у нашій країні набуло масового характеру і складає реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя. Сьогодні спостерігається порушення рівноваги з боку попиту і пропозиції, поширення соціальної нестабільності та нерівності у суспільстві, нераціональне використання суспільних ресурсів, зростання злочинності, збільшення чисельності соціально незахищених верств населення та інших негативних соціально-економічних чинників, які спричинені відсутністю достатньої кількості робочих місць в Україні [4; 5; 6].

Метою даної статті є аналіз основних проблем, причин, стану, динаміки та наслідків безробіття в Україні, а також визначення напрямів його подолання в Україні.

Результати дослідження

Безробіттям називається соціально-економічна ситуація в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що зумовлено переважанням пропозиції робочої сили над її попитом на ринку праці. Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором працюючого населення, а з іншого – великим суспільним злом. Рівень безробіття – кількісний показник, який визначається як відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного працездатного населення країни (регіону, соціальної групи) та

вимірюється у відсотках. Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення всупереч бажанню не знаходить застосування своїй праці.

З початком війни в Україні кількість зареєстрованих безробітних значно менша, ніж реальна. Так, за даними Державної служби зайнятості, станом на початок серпня 2022 року в Україні офіційно було зареєстровано лише 293 тис. безробітних, що на 7% менше, ніж станом на 24 лютого того ж року. Звісно, такі цифри не мають ніякого відношення до реальності, адже значна частина українців, що втратили роботу, не стають на офіційний облік.

За даними економічних експертів рівень безробіття в Україні оцінюється приблизно у 35%. Як зазначив економічний експерт Олександр Хмелевський в коментарі УНІАН, дані центробанку щодо рівня безробіття у 35% є оціночними, які ґрунтуються на різних опитуваннях. "Проте, такі опитування провести на належному рівні в умовах війни неможливо. На обліку в центрах зайнятості стоїть лише біля 300 тис. осіб. Хоча, за різними оцінками, роботу втратили понад 5 млн українців. Деякі опитування показують що рівень безробіття досяг вже 39%. Очікується, що до кінця 2023 року кількість безробітних може досягти 7 млн осіб" [7].

Можна виділити такі форми безробіття:

- структурне, що з'являється в країні під впливом будь-яких структурних змін або зрушень в економіці, коли виникає попит на нові професії, що раніше не існували, або їх пропозиція не відповідає попиту;

- фрикційне, пов'язане з пошуком або очікуванням роботи, тобто відсутністю роботи на короткий термін;

- приховане, тобто неповна зайнятість населення;

- сезонне, пов'язане із сезонним характером деяких видів діяльності (сільське господарство, курортний бізнес).

Дані статистики часто не враховують приховане безробіття і той факт, що далеко не всі безробітні офіційно зареєстровані, що є дуже поширеним явищем сьогодні в Україні. Для розрахунку рівня безробіття береться відношення чисельності безробітного населення, розрахованого за методологією МОП, та економічно активного працездатного населення.

На даний час 77% зареєстрованих безробітних – це жінки, станом на 26 грудня 2022 року в Україні було офіційно зареєстровано 191 тисяча безробітних. При чому за місяць безробітних стало на 32 тисячі менше. Таку інформацію оприлюднив народний депутат Ярослава Железняк. «Ніколи в історії реєстрації офіційного безробіття в Україні такої низької цифри не було», – написав нардеп.

Важливо зауважити, що до чинників, які спричиняють проблему безробіття в регіонах України, слід віднести такі:

- зниження темпів економічного розвитку, а також економічні кризи, в тому числі спричинені пандемією;

- структурні зрушення в економіці, які приводять до масштабних змін у структурі попиту та пропозиції на робочу силу;

- науково-технічний прогрес, який збільшує диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили;

- інфляція, яка викликає зниження реальних доходів населення регіонів та скорочення капітальних вкладень, що зумовлює збільшення пропозиції зі зменшенням попиту на робочу силу;

- співвідношення цін на фактори виробництва, яке веде до переважання працездатних технологій;

- сезонні коливання виробництва, які викликають зміни у попиті на робочу силу;

- недостатній сукупний попит;

- військове вторгнення Росії.

При цьому на офіційний рівень безробіття в Україні у 2023 році впливають такі чинники:

- виплата по безробіттю зараз в Україні здійснюється лише протягом 90 днів, їх розмір зменшено;

- люди продовжують виїжджати за кордон;

- чоловіки перед реєстрацією в центрі зайнятості і отриманням офіційного статусу безробітного мають принести документи з військового комісаріату, тому зараз 77% зареєстрованих безробітних – це жінки. [7]

В табл. 1 наведено статистичні дані щодо рівня безробіття в Україні за 2022 рік, а також динаміку кількості безробітних в Україні за 2000-2022 рр.

Таблиця 1 - Рівень безробіття в Україні у 2022 році та динаміка за 2000-2022 рр. [1, 2, 3]

Кількість зареєстрованих безробітних в Україні в 2022 р. (кількість населення в тис.)		
2022	Зареєстро- ваних безробітних	Всього населення
січень	315,4	41167,3
лютий	313,8	41130,4
березень	286,9	41167,3
квітень	283,4	41167,3
травень	311,0	41167,3
червень	316,4	41167,3
липень	296,7	41167,3
серпень	278,6	41167,3
вересень	260,5	41167,3
жовтень	239,1	41167,3
листопад	208,9	41167,3
грудень	186,5	41167,3
Кількість зареєстрованих безробітних в Україні з 2000 по 2022 рр. (кількість населення в тис.)		
	Зареєстро- ваних безробітних	Всього населення
2000	1178,7	49429,8
2001	1063,2	48923,2
2002	1028,1	48457,1
2003	1024,2	47658,3
2004	975,5	47318,9
2005	891,9	46958,7
2006	784,5	46667,6
2007	673,1	46398,1
2008	596,0	46162,8
2009	693,1	45982,9
2010	452,1	45795,9
2011	505,3	45644,4
2012	467,7	45560,3
2013	487,6	45439,8
2014	458,6	42953,9
2015	461,1	42774,6
2016	407,2	42603,9
2017	352,5	42403,0
2018	341,7	42177,6
2019	338,2	41922,7
2020	459,2	41629,9
2021	295,0	41208,1
2022	186,5	41167,3

- з 2014 р. – без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу) [3]

Можна виділити основні напрями подолання безробіття:

- підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності;
- надання відповідної допомоги по безробіттю, збереження робочих місць та перепідготовка осіб, які втратили роботу;

- проведення ґрунтовної пенсійної реформи; сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства;
- проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів з метою працевлаштування випускників;
- розширення досвіду організації зустрічей із роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес; посилення координації міжнародної діяльності в частині інформаційного обміну з питань зайнятості;
- забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури.

Пожвавлення економічної діяльності, збільшення обсягів інвестиційних вкладень у розвиток малого підприємництва позитивно впливатимуть на створення нових робочих місць і сприятимуть зростанню рівня зайнятості населення. Має позитивний вплив стратегія формування державного замовлення на підготовку кадрів для галузей економіки.

Висновки

Підсумувавши все вище сказане можна зробити висновок, що реальний рівень зайнятості впав, а відповідно – рівень безробіття зростає, незважаючи на офіційні статистичні дані. Уряд України на жаль не може стабілізувати ситуацію безробіття, через низку причин, однією з яких є неофіційна війна з Росією, а відповідно і економічна нестабільність нашої країни.

Аналізуючи сучасний стан безробіття, визначено, що проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і якщо його не вирішувати, то буде неможливо налагодити ефективну діяльність економіки і рівень безробіття зростатиме. Отже, для вирішення проблем безробіття треба докорінно змінювати політику зайнятості. Не можна сьогодні пасивно стримувати безробіття. Тільки цілеспрямоване активне підвищення рівня зайнятості населення на діючих і на знову створюваних високоефективних робочих місцях допоможе вивести економіку з глухого кута, дати простір розвитку ринкових і соціальних перспектив. В Україні має бути створений резерв працівників всіх професій, особливо чоловіків, які зможуть відбудувувати країну в післявоєнний період, а також забезпечувати життєздатність економіки під час війни.

Звичайно, для найповнішого регулювання зайнятості необхідно вирішити суперечності законодавчо-правового, економічного, організаційного та соціального характеру та розробити систему забезпеченості кадровим потенціалом, що і буде метою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна служба статистики України <https://ukrstat.gov.ua/>
2. Державний центр зайнятості <https://www.dcz.gov.ua/>
3. Міністерство фінансів України <https://mof.gov.ua/uk>
4. Лисюк О.С. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України. Збірник наукових праць ВНАУ. 2012. № 4(70). С. 48-53.
5. Ярова Л.Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Електронне наукове фахове видання. Вип. 4, 2015. С. 752-755.
6. Полуяктова О. В. Проблеми безробіття в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/6.pdf
7. В Україні впало безробіття: у чому причина [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://glavcom.ua/amp/country/society/v-ukrajini-bezrobitnikh-zhinok-stalo-bilshe-897914.html>

Нагорна Вікторія Олександрівна - студентка групи П-22б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, e-mail: viktorianagorna147@gmail.com.

Науковий керівник: **Краєвська Алла Станіславівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри ПЛІМ, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: kraevska@vntu.edu.ua.

Viktoriya Oleksandrivna Nagorna - student of group P-22b, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, e-mail: viktorianagorna147@gmail.com.

Supervisor: **Kraevska Alla S.** - Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Logistics and Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.